

Realizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych. Aspekty prawne.

Szkolenie przeprowadzane w dniach 10-11.01.2022 r.

w ramach Projektu konkursowego pt.

„Kompetencje plus”,

realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020,

Działanie 2.5. Skuteczna pomoc społeczna,

współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Nr umowy: POWR.02.05.00-00-0361/19-00 z dnia 12.02.2020 r.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt „Kompetencje plus”
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Stan prawny na dzień 03.01.2022 r.

ZASTRZEŻENIE PRAW AUTORSKICH

Niniejsze opracowanie przygotowano w oparciu o wiedzę autorki Oktawii Zarzeckiej, jak i informacje zawarte w publikacjach ogólnodostępnych na rynku.

Prawa autorskie do materiałów objętych niniejszym opracowaniem stanowią utwór w zakresie przygotowanym przez autorkę i są zastrzeżone na jej rzecz.
Nie ma przeszkód w tym, żeby korzystać z tych materiałów **wyłącznie na użytek osobisty**.

Kopiowanie, rozpowszechnianie oraz używanie tego konspektu bez zgody autorki jest złamaniem ww. praw autorskich.

Copyright © 2022 by Oktawia Zarzecka
Wszystkie prawa zastrzeżone.
Opracowanie i przygotowanie: Oktawia Zarzecka

LIDER PROJEKTU
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9
35-045 Rzeszów
Województwo Podkarpackie

PARTNER PROJEKTU
Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce
Województwo Świętokrzyskie

Akty prawne wykorzystane w opracowaniu:

1. Ustawa z dn. 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.).
2. Ustawa z dn. 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. 1994, nr 111, poz. 535 z późn. zm.).
3. Ustawa z dn. 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2009, nr 157, poz. 1240 z późn. zm.).
4. Ustawa z dn. 14.06.1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 1960, nr 30 poz. 168 z późn. zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dn. 22.09.2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. 2005, nr 189, poz. 1598).
6. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dn. 09.12.2020 r. w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej (Dz. U. 2020, poz. 2285).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 14.07.2021 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. 2021, poz. 1296).

Materiały źródłowe wykorzystane do opracowania konspektu:

1. I. Sierpowska [w:] *Pomoc społeczna. Komentarz, wyd. VI*, LEX/el. 2021, art. 50.
2. Gdynski Standard usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania (Gdynia 2011, aktualizacja: styczeń 2018).
3. Publikacje dostępne na stronach internetowych pod adresem:
 - <https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/uslugi-publiczne/standaryzacja-uslug-opiekunczych-w-gdyni/>
 - <https://wartowiedziec.pl/polityka-spoleczna/16865-standaryzacja-usug-opiekuczych-w-gdyni-dobra-praktyka-b>
 - <https://doradcawpomocyspolecznej.pl/artukul/uslugi-opiekuncze>
 - <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/767981>
 - <https://pomocspoleczna24.pl/nr-9-sierpien-2018/uslugi-opiekuncze-i-specjalistyczne-uslugi-opiekuncze-199.html>
 - <https://www.prawo.pl/samorzad/wywiad-srodowiskowy-obowiazkowy-nawet-gdy-czlonek-rodziny-wyraza-zgode-na-pokrywanie-kosztow,101205.html>
 - <https://www.gov.pl/web/uw-mazowiecki/specjalistyczne-uslugi-opiekuncze>
 - https://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/Katalog%20dobrych%20praktyk_0904.pdf

Spis treści

Wstęp.....	6
Usługi opiekuńcze	8
Adresaci usług opiekuńczych	9
Cel i zakres usług opiekuńczych	11
Zasady przyznawania usług opiekuńczych	13
Odpłatność i ceny usług opiekuńczych, alimentacja, zwolnienie z opłat.....	16
Zadania podmiotów uczestniczących w realizacji programu	20
Dobre praktyki usług opiekuńczych	21
Specjalistyczne usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób	24
z zaburzeniami psychicznymi.....	24
Adresaci specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych	25
dla osób z zaburzeniami psychicznymi	25
Cel i zakres specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych	27
	27
dla osób z zaburzeniami psychicznymi	27
Kwalifikacje osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi	30
opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	30
Odpłatność i ceny specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług	32
opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, alimentacja, zwolnienie z opłat	32
Dobre praktyki specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług	39
opiekuńczych	39
dla osób z zaburzeniami psychicznymi	39

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt „Kompetencje plus”
realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Koordynowanie, dokumentacja, kontrola i rozliczanie czasu pracy opiekunów/specjalistów itp. wykonujących specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze 40

dla osób z zaburzeniami psychicznymi 40

Sprawozdawczość 45

LIDER PROJEKTU
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9
35-045 Rzeszów
Województwo Podkarpackie

PARTNER PROJEKTU
Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce
Województwo Świętokrzyskie

Wstęp

- **Usługi opiekuńcze jako świadczenia niepieniężne**

Zróżnicowaną grupę świadczeń niepieniężnych tworzą usługi opiekuńcze.

Ich różnorodność związana jest przede wszystkim z koniecznością dostosowania do indywidualnych potrzeb świadczeniobiorcy, na tej podstawie można wyróżnić **usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze**.

Ponadto omawiana pomoc może być świadczona przez różne jednostki organizacyjne pomocy społecznej, może mieć charakter środowiskowy oraz instytucjonalny. W dalszej kolejności można wyróżnić usługi kierowane do osób samotnych i osób w rodzinie.

Z punktu widzenia zadań administracji publicznej można wyróżnić usługi opiekuńcze realizowane przez gminę w ramach obowiązkowych zadań własnych oraz zadań zleconych z zakresu administracji rządowej (art. 17 ust. 1 pkt 11 i art. 18 ust. 1 pkt 3 u.p.s.).

- **Usługi opiekuńcze – co to jest i komu przysługują?**

Usługi opiekuńcze to jedna z form pomocy udzielanej w ramach systemu wsparcia socjalnego. Mogą z niej skorzystać osoby z niepełnosprawnościami, a także osoby chore krótkoterminowo albo przewlekle, osoby starsze i osoby samotne, jeśli potrzebują na co dzień pomocy innych osób, a nie mogą jej uzyskać od osób, które wspólnie z nią mieszkają (np. równie chory współmałżonek) i innych członków rodziny, tzw. wstępnych i zstępnych, czyli dzieci, wnuków, siostr, braci, dalszej rodziny.

Usługi opiekuńcze dzielą się na 3 rodzaje:

- 1) **Usługi opiekuńcze zwykłe,**
- 2) **Specjalistyczne usługi opiekuńcze,**
- 3) **Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.**

Art. 50a dodany przez art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 15 kwietnia 2021 r. (Dz.U.2021.803) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 maja 2021 r. – NOWELIZACJA:

1. W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobom, o których mowa w art. 50 ust. 1 i 2, w szczególności gdy doszło do nagłego pogorszenia stanu zdrowia lub gdy objęcie osób usługami opiekuńczymi lub specjalistycznymi usługami opiekuńczymi wynika z konieczności zapewnienia takim osobom odpowiedniej opieki, usługi te mogą być przyznane w trybie pilnym.
2. Przyznanie usług w trybie pilnym następuje niezwłocznie po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego, a wydanie decyzji o przyznaniu usług oraz decyzji ustalającej odpłatność za przyznane usługi może nastąpić po rozpoczęciu ich rzeczywistego świadczenia, nie później jednak niż w terminie 10 dni od dnia rozpoczęcia świadczenia usług.

Usługi opiekuńcze

Regulacje prawne dotyczące usług opiekuńczych

- Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych reguluje:

ustawa o pomocy społecznej z dn. 12 marca 2004 r. tj. art. 50, 51 tej ustawy.

Artykuł 50 ustawy o pomocy społecznej

1. Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc **w formie usług opiekuńczych** lub specjalistycznych usług opiekuńczych.
2. **Usługi opiekuńcze** lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

Artykuł 51 ustawy o pomocy społecznej

1. Osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane **usługi opiekuńcze**, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia.

Adresaci usług opiekuńczych

Jak regulują to zagadnienie przepisy prawa?

Zgodnie z art. 50 ustawy o pomocy społecznej:

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych (ust. 1).

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić (ust. 2).

Adresaci usług opiekuńczych – o czym pamiętać?

Usługi opiekuńcze kierowane są przede wszystkim do osób samotnych, ponieważ w mniejszym stopniu niż osoby mające rodzinę mogą one liczyć na pomoc otoczenia.

Osobą samotną jest osoba prowadząca jednoosobowe gospodarstwo domowe, niepozostająca w związku małżeńskim i niemająca wstępnych ani zstępnych.

W wyroku z 10.10.2013 r., II SA/Ke 654/13, LEX nr 1471239, WSA w Kielcach wyraził słuszny pogląd, że „nie powinna być zaliczona do osób samotnych w rozumieniu przepisów u.p.s. osoba, której dotyczy regulacja zawarta w art. 50 ust. 1, jeżeli prowadzi wprawdzie jednoosobowe gospodarstwo domowe i nie pozostaje w związku małżeńskim, ale posiada dwoje dzieci, z którymi nie utrzymuje kontaktów”. Spełnienie przesłanek do otrzymania świadczenia przez osobę samotną rodzi obowiązek jego przyznania.

Osoba samotna – definicja legalna

- art. 6 pkt 9 ustawy o pomocy społecznej:

osoba samotna - osoba samotnie gospodarującą, niepozostającą w związku małżeńskim i nieposiadającą wstępnych ani zstępnych.

Wśród osób samotnie gospodarujących ustawodawca wyróżnia **osoby samotne**, czyli takie, które prowadzą jednoosobowe gospodarstwo domowe i nie pozostają w związku małżeńskim (panna,

kawaler, wdowiec, wdowa, osoba rozwiedziona) oraz nie mają wstępnych (rodziców, dziadków) ani zstępnych (dzieci, wnuków, prawnuków).

Nie jest samotną osobą, która prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe, a pozostaje w związku małżeńskim, chociaż jest w separacji. Orzeczone sądownie separacja nie powoduje bowiem ustania małżeństwa, tak jak w przypadku orzeczenia rozwodu.

Adresaci usług opiekuńczych – o czym pamiętać?

Świadczenie w postaci usług opiekuńczych mogą również otrzymać **osoby mające rodziny**, niemniej w tych przypadkach ustawodawca odwołuje się do zasady pomocniczości i uznania administracyjnego, zwracając uwagę na obowiązki opiekuńcze wynikające z więzi rodzinnych.

Osobie wymagającej opieki można przyznać usługi opiekuńcze dopiero wówczas, gdy opieki nie mogą jej zapewnić najbliżsi członkowie rodziny, obowiązki te ciąży również na małżonku, rodzicach, dziadkach, dzieciach, wnukach, pomimo że nie zamieszkują oni wspólnie z taką osobą.

Mówiąc o rodzinie w ust. 2, ustawodawca ma na myśli zarówno osoby spokrewnione, jak i niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące z osobą wymagającą opieki. W tym znaczeniu rodzinę zwykle tworzą: małżonek, wstępni i zstępni. Niemniej obowiązki tych osób w zakresie opieki istnieją również wtedy, gdy nie mieszkają one wspólnie z osobą potrzebującą pomocy, a tym samym, gdy nie tworzą one rodziny w myśl definicji zawartej w art. 6 pkt 14 u.p.s.

Słusznie ustawodawca eksponuje tu powinności wynikające z zasad współżycia społecznego, a po części i z prawa rodzinnego.

Różnica w przyznaniu usług opiekuńczych osobie samotnej i osobie mającej rodzinę polega na tym, że w pierwszym przypadku spełnienie przesłanek otrzymania świadczenia **obliguje** organ do jego przyznania, w drugim – organ działa w ramach **uznania**.

Cel i zakres usług opiekuńczych

Celem realizacji usług opiekuńczych jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych osób starszych, chorych, niedołążnych, które nie radzą sobie z codziennymi zadaniami związanymi z życiem: higieną, samoobsługą, wykonywaniem zaleceń lekarza, utrzymywaniem porządku.

Samodzielnie nie mogą zapewnić sobie godnych warunków egzystencji w dotychczasowym miejscu zamieszkania. Dodatkowo, w miarę możliwości opiekunów, zaleca się, by wspomagali oni chorego w aktywności oraz dbali o jego kontakty z najbliższym otoczeniem.

Jaki jest zakres usług opiekuńczych?

Artykuł 50 ust. 3 u.p.s.:

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w 4 obszarach:

1) Zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych podopiecznego, w tym m.in.:

- zakup artykułów spożywczych i przemysłowych koniecznych do prowadzenia gospodarstwa domowego,
- przygotowywanie (lub dostarczanie) prostych posiłków według diety zaleconej przez lekarza,
- karmienie podopiecznego.

2) Opieka higieniczna nad podopiecznym i jego otoczeniem, w tym m.in.:

- sprzątanie pomieszczeń, w których przebywa podopieczny (w tym także np. mycie okiem i pranie dywanów),
- dbanie o sprzęty codziennego użytku (np. ścieranie kurzy, mycie naczyń, pranie, wynoszenie śmieci),

- utrzymywanie w czystości urządzeń sanitarnych,
- utrzymywanie higieny osobistej podopiecznego poprzez: mycie, czesanie, kąpiel, pomoc w załatwianiu potrzeb fizjologicznych, utrzymywanie w czystości bielizny osobistej i pościeli, pomoc przy ubieraniu.

3) Zabiegi pielęgnacyjne zalecone przez lekarza, w tym m.in.:

- podawanie leków,
- zamawianie wizyt lekarskich,
- realizacja recept w aptece,
- kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia podopiecznego (zwłaszcza w sytuacjach pogorszenia się stanu zdrowia podopiecznego).

4) Zapewnienie, w miarę możliwości, kontaktów podopiecznego z otoczeniem, w tym m.in.:

- podtrzymywanie kondycji psychofizycznej podopiecznego, np. zachęcanie do i towarzyszenie w aktywności fizycznej (np. spacery) i intelektualnej (np. rozmowy, czytanie prasy i książek, rozwiązywanie krzyżówek, gry planszowe),
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych w uzgodnieniu z podopiecznym,
- pomoc w kontaktach ze społecznością lokalną.

Zasady przyznawania usług opiekuńczych

Jakie dokumenty potrzebne są do uzyskania usług opiekuńczych?

Do uzyskania pomocy w postaci usług opiekuńczych potrzebne są następujące dokumenty m.in.:

- 1) pisemny wniosek osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego,
- 2) dowód osobisty lub inny dokument potwierdzający tożsamość wnioskodawcy – do wglądu,
- 3) kserokopia dowodu otrzymania renty lub emerytury,
- 4) oryginały zaświadczeń potwierdzających dochody rodziny z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku o pomoc w formie usług opiekuńczych,
- 5) oryginał zaświadczenia lekarskiego o stanie zdrowia uzasadniającego konieczność **pomocy osób drugich w podstawowych czynnościach domowych**;
- 6) w razie konieczności – inne dokumenty potwierdzające trudną sytuację życiową
- 7) pisemna zgoda na ponoszenie **odpłatności za usługi opiekuńcze**.

Przyznanie usług opiekuńczych = decyzja administracyjna

- Przyznanie usług opiekuńczych następuje w formie decyzji administracyjnej.
- Przed wydaniem decyzji przeprowadzany jest rodzinny wywiad środowiskowy (art. 107 ust. 1 u.p.s.).
- Mimo że w zakresie wyznaczonym przez ust. 1 organ ma obowiązek udzielić świadczenia, to wydana na tej podstawie decyzja ma po części charakter uznaniowy; dotyczy to zakresu, miejsca i okresu realizacji usług.
- Znacznie szerszy zakres uznania wytycza ust. 2. Odnosi się on również do przyznania (nieprzyznania) świadczenia. Działając w granicach ust. 2, organ może odmówić pomocy mimo spełnienia warunków jej otrzymania. Wówczas odmowa powinna uwzględniać unormowania wynikające z art. 16 ust. 2 u.p.s.

Co w przypadku odmowy udzielenia usług opiekuńczych?

- W art. 16 ust. 2 u.p.s. ustawodawca zastrzega, że gmina i powiat nie mogą odmówić pomocy osobie potrzebującej pomimo istniejącego obowiązku osób fizycznych lub prawnych do zaspokojenia jej niezbędnych potrzeb życiowych.
- Przepis ten stosuje się również wobec podmiotów, którym jednostki samorządu terytorialnego zleciły realizację zadań z zakresu pomocy społecznej.
- Odmowa udzielenia usług opiekuńczych wymaga zatem dużej rozwagi i zestawienia regulacji art. 50 ust. 2 u.p.s. z przepisami art. 16 u.p.s. Sam fakt posiadania rodziny nie jest wystarczającym argumentem takiej odmowy, trzeba bowiem ustalić, czy osoby bliskie mogą pomoc zapewnić.
- Należy zbadać, czy członkowie rodziny mają możliwości (finansowe, zdrowotne, lokalowe) sprawowania opieki bądź partycypowania w wydatkach z tego tytułu. Zgodnie z art. 103 ust. 1 u.p.s. organ pomocy społecznej może zawrzeć umowę z małżonkiem, zstępnymi lub wstępnymi w sprawie świadczenia przez nich pomocy na rzecz osoby ubiegającej się o świadczenie.

Zakres usług opiekuńczych, miejsce i okres ich realizacji

Ustalaniem zakresu usług opiekuńczych, miejsca i okresu ich realizacji zajmuje się ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych (niemniej nie są to podmioty uprawnione do wydawania decyzji administracyjnych).

Przyznając świadczenie, w decyzji należy wskazać okres, w jakim będzie ono wykonywane, jego częstotliwość i wymiar godzinowy.

W wyroku z 17.09.2007 r., II SA/Kr 616/05, LEX nr 377379, WSA w Krakowie stwierdził, że „organ winien w sprawie dotyczącej przyznania pomocy w formie usług opiekuńczych precyzyjnie określić wielkość przyznanych usług. Strona nie może domyślać się ilości przyznanych jej godzin usług opiekuńczych”. Sentencja decyzji może brzmieć następująco: „Przyznaję usługi opiekuńcze realizowane w miejscu zamieszkania w wymiarze godzin dziennie przez dni w tygodniu w okresie od do”. Dokładne określenie w decyzji wymiaru usług opiekuńczych musi skutkować zmianą decyzji, jeżeli wymiar ten ulegnie modyfikacji.

Usługi opiekuńcze przyznawane na przyszłość

Usługi opiekuńcze mogą być przyznane **jedynie na przyszłość** i nie dotyczą potrzeb ujawnionych w przeszłości. Jest oczywiste, że usług nie można wykonać wstecz, ale roszczenia świadczeniobiorców co do wstecznego oddziaływania świadczenia mogą się wiązać z ponoszoną przez nich odpłatnością. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w których osoby zwracające się o pomoc korzystały wcześniej z podobnych usług, z tym że świadczonych na gruncie umowy cywilnej zawartej między opiekunem a osobą wymagającą opieki lub jej przedstawicielem.

Możliwość oddziaływania decyzji wstecz przewiduje art. 106 ust. 3 u.p.s., stanowiący, że świadczenia pieniężne z pomocy społecznej przyznaje się i wypłaca za okres miesiąca kalendarzowego, począwszy od miesiąca, w którym został złożony wniosek z wymaganą dokumentacją.

Niemniej unormowanie to nie dotyczy świadczeń niepieniężnych, a więc i usług opiekuńczych zaspokajających jedynie potrzeby bieżące, i to w niezbędnym zakresie. A zatem usługi opiekuńcze, tak jak inne świadczenia niepieniężne, udzielane są na przyszłość (por. wyrok NSA z 18.11.2010 r., I OSK 966/10, LEX nr 784374).

Przyznanie usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) za okres poprzedzający złożenie wniosku w tej sprawie jest sprzeczne z ich istotą, gdyż o ich przyznaniu decyduje aktualna sytuacja osoby uprawnionej (rodzaj schorzenia lub niepełnosprawności – art. 50 ust. 4 u.p.s.), która w myśl art. 106 ust. 4 u.p.s. jest ustalana przed datą wydania decyzji (wyrok WSA w Lublinie z 28.02.2012 r., II SA/Lu 893/11, LEX nr 1138633).

Odpłatność i ceny usług opiekuńczych, alimentacja, zwolnienie z opłat

Co do zasady usługi opiekuńcze są świadczeniami odpłatnymi

Usługi opiekuńcze należą do **świadczeń odpłatnych**, nie oznacza to jednak, że ich beneficjenci zawsze ponoszą koszty tego świadczenia.

Warunki odpłatności i częściowego lub całkowitego zwolnienia z opłat określa rada gminy w drodze uchwały.

Konkretyzacja postanowień uchwały następuje w decyzji przyznającej określone usługi opiekuńcze.

Należy dodać, że świadczenia w postaci usług należą do tej formy pomocy społecznej, która może podlegać zwrotowi. Obowiązek zwrotu ciąży kolejno na: osobie korzystającej z usług opiekuńczych, jej spadkobiercy, małżonku, zstępnych i wstępnych beneficjenta. Wydatki na usługi opiekuńcze podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu wydatków przekracza kwotę kryterium dochodowego (art. 96 ust. 2 u.p.s.). Odpłatność usług opiekuńczych pozwala objąć tą formą pomocy wszystkich potrzebujących, także osoby będące w dobrej sytuacji materialnej.

Szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze

Artykuł 50 ust. 6 u.p.s.:

Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności **za usługi opiekuńcze** i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Organ uchwałodawczy gminy nie może przekazać swoich własnych kompetencji do ustalania wysokości kosztu usług opiekuńczych ośrodkowi pomocy społecznej. To uprawnienie nie może być przeniesione uchwałą rady na podmiot, który nie jest władny stanowić prawa miejscowego. Kompetencje rady gminy określone w ust. 6 podlegają wykładni ścieśniającej, rada nie może zatem w drodze uchwały regulować innych kwestii niż wynikające z ustawowego upoważnienia. W orzecznictwie za przekroczenie granic tego upoważnienia uznano: ustalenie zakresu usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (wyrok WSA we Wrocławiu z 9.10.2013 r., IV SA/Wr 302/13, LEX nr 1388144) oraz formułowanie wymogu przedłożenia zaświadczenia lekarskiego w odniesieniu do wszystkich rodzajów usług opiekuńczych (wyrok WSA w Gliwicach z 10.02.2009 r., IV SA/GI 428/08, LEX nr 509664)

Wysokość odpłatności za usługi opiekuńcze

- Dla określenia zatem wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze niezbędne jest ustalenie sytuacji dochodowej osoby potrzebującej tego rodzaju wsparcia w oparciu o przepisy art. 8 u.p.s., które z uwagi na umiejscowienie w przepisach ogólnych ustawy mają zastosowanie do wszystkich świadczeń przewidzianych w u.p.s.
- W myśl art. 8 ust. 3 u.p.s. za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach, a także kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób.
- W art. 8 ust. 4 u.p.s. wymieniono świadczenia, których nie wlicza się do dochodu ustalonego zgodnie z ust. 3 tego artykułu, a w ust. 4a u.p.s. wskazano, że przy ustalaniu prawa do świadczeń pieniężnych oraz odpłatności małżonka, zstępnych i wstępnych za pobyt osoby najbliższej w domu pomocy społecznej w dochodzie osoby lub rodziny nie uwzględnia się świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych o samodzielnej egzystencji wynikającego z przepisów ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1936 ze zm.).
- Na gruncie u.p.s. katalog obciążeń pomniejszających dochód, jak i katalog przychodów odliczanych od dochodu, ma charakter zamknięty, co powoduje, że wszelkie przychody bez względu na tytuł i źródło ich otrzymania, po odpowiednich pomniejszeniach, stanowią dochód.
- Z tej przyczyny uznaje się, że nie ma znaczenia tytuł i źródło uzyskiwania środków finansowych, gdyż każdy uzyskany przychód w okresie dysponowania określoną - 3 - kwotą może stanowić źródło utrzymania (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2006 r. sygn. akt I OSK 700/06, LEX nr 320923).
- Kształt przepisów art. 8 ust. 3, 4 i 4a u.p.s. nie pozostawia więc organom żadnego luzu decyzyjnego, w ramach którego mogłyby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalać dochód osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia w formie usług opiekuńczych.

Co ma wpływ na koszt usług opiekuńczych i wysokość ponoszonej odpłatności?

1. miejsce zamieszkania, gdyż ustalenie kosztu usług opiekuńczych i zasad odpłatności należy wyłącznie do władz gminy;

2. wysokość progów dochodowych określonych w u.p.s i uzyskiwany dochód, ponieważ najczęściej gminy określają, iż nie ponosi odpłatności osoba, która uzyskuje dochody poniżej kryterium dochodowego - 600 zł na osobę w rodzinie i 776 zł dla osoby samotnie gospodarującej; w przypadku przekroczenia wskazanego kryterium pobierający usługi opiekuńcze ponosi częściową odpłatność - tym większą im większe przekroczenie aż do 100% określonej przez gminę ceny danej usługi;

3. wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę i wysokość minimalnej stawki godzinowej, gdyż gminy najczęściej przy określeniu kosztu jednej godziny usługi opiekuńczej i specjalistycznej usługi opiekuńczej bazują na minimalnej stawce godzinowej w danym roku kalendarzowym wskazywanej w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej.

Alimentacja

Artykuł 106 ust. 4 u.p.s.:

Decyzję administracyjną o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczenia, z wyjątkiem decyzji o odmowie przyznania biletu kredytowanego oraz decyzji w sprawach cudzoziemców i osób, o których mowa w art. 5a, **wydaje się po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego.**

Decyzja o przyznaniu określonego rodzaju usług opiekuńczych **musi być poprzedzona** dokładnym ustaleniem sytuacji osoby ubiegającej się o przyznanie usług, w szczególności jej stanu zdrowia, potrzeb i sytuacji życiowej. Temu celowi służy właśnie wywiad środowiskowy (zob. wyrok WSA w Lublinie z dnia 10 lipca 2007 r., II SA/Lu 925/06).

Poziom odpłatności przyznany za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze winien być wszechstronnie rozważony w kontekście ustalonej w sposób wyczerpujący sytuacji dochodowej, rodzinnej i zdrowotnej rodziny strony – wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 29 marca 2010 r., IV SA/Wr 525/09.

Nie można odmówić wsparcia w postaci usług opiekuńczych tylko dlatego, że osoba wymagająca opieki ma rodzinę. Należy zbadać czy członkowie rodziny mają możliwości (finansowe, zdrowotne, lokalowe) do sprawowania opieki.

Nawet jeżeli możliwości takie istnieją, należy rozważyć przyznanie usług opiekuńczych z obciążeniem ich kosztami członków rodziny. Odpłatność usług opiekuńczych pozwala objąć tą formą pomocy wszystkich potrzebujących, także osoby będące w dobrej sytuacji materialnej. **Ustalenia dotyczące**

możliwości lub nie sprawowania opieki nad osobą wnioskującą przez jej dzieci winny zostać dokonane w formie wywiadu środowiskowego – wyrok WSA w Warszawie z 19 sierpnia 2010 r., I SA/Wa 961/10.

Zwolnienie z opłat

Decyzja administracyjna zwalniająca, częściowo lub całkowicie z odpłatności za usługi opiekuńcze ma charakter uznaniowy, co nie oznacza dowolności.

Organ administracji publicznej prowadząc postępowanie administracyjne obowiązany jest w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy (art. 77 § 1 k.p.a.), ponadto stosownie do art. 80 k.p.a. dokonać jego wszechstronnej analizy oceny według zasad logicznego rozumowania.

Art. 50 ust. 6 u.p.s.:

Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Weryfikacja odpłatności za usługi opiekuńcze

Do weryfikacji odpłatności za usługi opiekuńcze zastosowanie ma art. 106 ust. 3b u.p.s, zgodnie z którym zmiana dochodu osoby samotnie gospodarującej lub rodziny w okresie ponoszenia odpłatności za świadczenie niepieniężne **nie wpływa na wysokość tej odpłatności**, jeżeli kwota zmiany nie przekroczyła 10% odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zadania podmiotów uczestniczących w realizacji programu

Realizator i wykonawcy usług

- Realizatorem usług opiekuńczych i specjalistycznych jest OPS.
- Wykonawcą usług opiekuńczych i specjalistycznych może być OPS.
- Wykonawcą usług opiekuńczych i specjalistycznych może być inny niż OPS podmiot wyłoniony zgodnie z obowiązującym prawem, w szczególności ustawą Prawo zamówień publicznych.
- Wyboru wykonawcy usług opiekuńczych i specjalistycznych dokonuje OPS.
- OPS planuje liczbę godzin usług opiekuńczych i specjalistycznych na podstawie zdiagnozowanych w środowisku potrzeb i zgłasza do podmiotu koordynującego zapotrzebowanie, w celu oszacowania przez ten podmiot niezbędnego budżetu pozwalającego na właściwą realizację zadania.
- Podmiot koordynujący monitoruje liczbę przyznanych i faktycznie zrealizowanych godzin usług na podstawie dokumentacji przekazywanej przez OPS.
- Bezpośrednim wykonawcą usług opiekuńczych jest opiekun(ka).
- Bezpośrednim wykonawcą usług specjalistycznych jest terapeuta(ka).

Dobre praktyki usług opiekuńczych

Dobre praktyki - w jakim zakresie?

Znacząca poprawa jakości świadczonych usług, poprawa relacji z klientem i osiągnięcie długo oczekiwanych rezultatów w pracy socjalnej i nowych w usługach opiekuńczych, lepsza organizacja pracy ośrodków pomocy społecznej i dobra współpraca z instytucjami oraz organizacjami partnerskimi.

Standard usług opiekuńczych

Standard dotyczący usług opiekuńczych zakłada umożliwienie osobom starszym dalszego (jak najdłuższego) funkcjonowania w swoim dotychczasowym środowisku, mimo doświadczanych ograniczeń w samodzielnym zaspokajaniu podstawowych i niezbędnych potrzeb oraz barier w integracji ze środowiskiem.

Poprzez odpowiednie wsparcie zapewniane osobie starszej w formie usług opiekuńczych powyższe ograniczenia oraz bariery powinny być niwelowane, przyczyniając się do zachowania (mimo postępującego procesu starzenia) lub podnoszenia poziomu jej życia.

Świadczenie usług w sposób zorganizowany i adekwatnie do rozpoznanych potrzeb powinno zawsze zakładać partycypację osoby starszej w wykonywaniu poszczególnych czynności wchodzących w zakres usług (charakter wspierająco-aktywizujący, ale nie wyręczający) oraz ścisłą współpracę w realizacji usług z najbliższym otoczeniem osoby starszej (zgodnie z zasadą pomocniczości).

PRZYKŁADY DOBRZYCH PRAKTYK - Jak dobrze wdrażać, aby się udało?

1. Na początku przygotowanie – diagnoza sytuacji.
2. Współpraca interdyscyplinarna - współpraca taka to celowe i świadome „połączenie sił” wszystkich osób i instytucji, które mogą wesprzeć osoby potrzebujące w przewyżnianiu trudności. Dzięki temu osoby objęte pracą socjalną korzystały także z pomocy, wsparcia i usług świadczonych przez inne osoby, organizacje i instytucje, co spowodowało pokonanie różnych trudności, poprawę relacji rodzinnych, stanu zdrowia, czyli poprawiło jakość ich życia.
3. Warsztaty wewnętrzne obejmujące tematykę celów, wartości i zasad kluczowych.
4. Monitorowanie pracy wykonywanej przez pracowników socjalnych.

21

5. Jednoznaczne określenie zadań pracowników socjalnych i zadań osób świadczących usługi opiekuńcze.
6. Kwalifikacje zawodowe osób sprawujących opiekę oraz systematyczne podnoszenie tych kwalifikacji.
7. Zaangażowanie rodziny i innych osób z otoczenia do świadczenia pomocy usługowej.

Przykład: STANDARD USŁUG OPIEKUŃCZYCH ŚWIADCZONYCH OSOBOM STARSZYM W MIEJSCU ZAMIESZKANIA I TOWARZYSZĄCE MODELE INSTYTUCJI

1. Angażowanie osób starszych w czynności opiekuńcze

Osiągnięcie oczekiwanych rezultatów, czyli skuteczność w świadczeniu usług była zaś możliwa głównie dzięki systematycznemu i świadomemu angażowaniu osób starszych w wykonywanie niektórych czynności, czy też wspólne z opiekunką ich wykonywanie.

Standard zakładał, że świadczone usługi mają mieć charakter wspierająco-aktywizujący, ale nie wyręczający, co w praktyce okazało się nie tylko możliwe, ale i zaskakująco efektywne – powodowało bowiem zadowolenie osób starszych z możliwości samodzielnego wykonywania czynności oraz u wielu podtrzymywanie sprawności psychofizycznej.

2. Monitorowanie usług opiekuńczych

Osiągnięcie oczekiwanych rezultatów ze zleconych na zewnątrz usług opiekuńczych jest możliwe, ale wymaga nie tylko wybrania fachowego partnera, ale także bieżącego przyglądania się tym usługom – ich jakości, efektywności, zadowoleniu osób nimi objętych itp. Słowem bieżąca współpraca pomiędzy OPS i podmiotem świadczącym usługi to stałe monitorowanie i ewaluowanie tych usług.

Np. Bieżący wgląd w dokumenty, analiza zawartych w nich danych, zadowolenie seniorów z usług oraz możliwość „trzymania ręki na pulsie” .

3. A dlaczego warto wprowadzać wystandaryzowane rozwiązania i rozwiązania modelowe?

Dlatego, że podobnie jak w pracy socjalnej pozytywne rezultaty można było zaobserwować u osób objętych usługami opiekuńczymi. Bywało czasem, że można było dostrzec znaczącą poprawę stanu psychofizycznego, odzyskanie „chęci” do życia, odbudowanie choćby częściowej samodzielności. Za to u bardzo wielu osób objętych usługami można było dostrzec spokój, poczucie bezpieczeństwa, że mogą nadal pozostać w swoim miejscu zamieszkania, że opiekunka to osoba

godna zaufania i wspierająca w zaspokojeniu tych potrzeb, które samodzielnie już trudno realizować.

4. Trudności we wdrażaniu i stosowaniu nowych rozwiązań

Czasami osoby świadczące usługi czuły się nadmiernie kontrolowane przez pracowników socjalnych lub innych pracowników OPS, pojawiających się u osób starszych. Pojawiał się nawet jakiś rodzaj rywalizacji o „względy podopiecznych”. Z czasem jednak zarówno opiekunki, jak i pracownicy poznali się i podjęli współpracę, gdyż okazało się, że każdy ma właściwą sobie rolę, a współpraca przynosi korzyści wszystkim, w tym szczególnie osobom objętym usługami. W ramach świadczonych usług same opiekunki musiały również zmierzyć się ze swego rodzaju nowością, jaką było zakładane, celowe i świadome aktywizowanie osób starszych. Wiedziały przecież, że pewne czynności same wykonają sprawniej i lepiej, np. w zakresie toalety osobistej, ubrania butów czy obrania ziemniaków. Zachęcanie seniorów do podejmowania samodzielności wymagało czasem poradzenia sobie z własnym zniecierpliwieniem, czy też i złością osób starszych (bo przecież do tej pory osoby te często były wyręczane w tych czynnościach). Z czasem jednak ta cierpliwość okazała się opłacalna, gdyż poprawiała się sprawność i samodzielność osób starszych, wzrastało ich zadowolenie, że nie są jeszcze „tacy do niczego”, pojawiał się czas na dodatkowe wyjście na wspólny spacer czy zakupy.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Regulacje prawne dotyczące specjalistycznych usług opiekuńczych

- Organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych reguluje:

ustawa o pomocy społecznej z dn. 12 marca 2004 r. tj. art. 50 tej ustawy (a w przypadku specjalistycznych usług opiekuńczych w ośrodku wsparcia – art. 51).

- rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych.

Regulacje prawne dotyczące specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

- Organizacja i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, realizowanych przez gminę.
- Bezpośrednim organizatorem zadania w gminie może być ośrodek pomocy społecznej lub zadanie to może zostać zlecone podmiotom zewnętrznym.
- **Wojewoda zapewnia środki na realizację zadania, a także zgodnie z art. 22 pkt 1 i 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustala sposób realizacji zadania na terenie województwa oraz nadzoruje jego realizację.**

PODSTAWA PRAWNA REALIZACJI ZADANIA:

- art. 8 i 9 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego
- art. 18 ust. 1 pkt 3, art. 50 ust. 1 i 2 oraz ust. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych.

Adresaci specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Adresaci specjalistycznych usług opiekuńczych

Specjalistyczne usługi opiekuńcze to usługi opiekuńcze dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z typu schorzenia lub niepełnosprawności.

O wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych **mogą ubiegać się osoby** z niepełnosprawnościami, niesamodzielne, niezaradne z powodu różnych zaburzeń (innych niż psychiczne) oraz osoby samotne. Warunkiem uzyskania takiej pomocy jest fakt, że osoby te wymagają indywidualnego wsparcia, ponieważ w wyniku pogłębiającej się choroby nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych.

Adresaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Specjalistyczne usługi opiekuńcze przeznaczone są dla:

1. osób dorosłych, wykazujących zaburzenia wymienione w art. 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego:

- a) chorych psychicznie (wykazujących zaburzenia psychotyczne);
- b) upośledzonych umysłowo;
- c) osób wykazujących inne poważne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga takiej formy pomocy i opieki niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym,

2. w wyjątkowych przypadkach dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi, pozbawionych dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno-wychowawczych, jeśli nie mają możliwości uzyskania dostępu do zajęć świadczonych przez inne zobowiązane podmioty.

Przyznając specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, należy mieć na względzie zasadę pomocniczości, wynikającą z ustawy o pomocy społecznej, która definiuje pomoc społeczną jako *instytucję polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom*

przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej).

Świadczenia, które ustawowo zapewniane są w ramach innych systemów (oświata, ochrona zdrowia), nie mogą być zastępowane świadczeniami z pomocy społecznej.

Sposób realizacji świadczeń w ramach innych systemów określają między innymi rozporządzenia wydane na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 oraz art. 127 ust. 19 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe, a także art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

W dokumentach tych zawarto zasady udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, organizacji kształcenia oraz prowadzenia zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży (między innymi zaburzonych psychicznie) przez podmioty zobowiązane w ramach systemów innych niż pomoc społeczna.

Cel i zakres specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Specjalistyczne usługi opiekuńcze – zakres usług

1. Uczenie i rozwijanie u podopiecznego umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, a zwłaszcza:

- a) kształtowanie umiejętności: zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i funkcjonowania w społeczeństwie,
- b) motywowanie podopiecznego do aktywności, leczenia i rehabilitacji,
- c) prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi (np. dbałości o higienę i wygląd, wykonywanie czynności porządkowych i gospodarczych),
- d) prowadzenie treningów społecznych (np. utrzymywania relacji z domownikami, w miejscu nauki, pracy, z sąsiadami, korzystania z usług różnych instytucji, organizacji czasu wolnego),
- e) wspieranie i asystowanie w codziennych czynnościach życiowych,
- f) podejmowanie interwencji i pomoc rodzinie podopiecznego (np. kształtowanie właściwych relacji z chorym, niepełnosprawnym, samotnym członkiem rodziny, poradnictwo w sytuacjach kryzysowych, wsparcie psychologiczne, rozmowy terapeutyczne),
- g) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych (np. w uzyskaniu świadczeń społecznych, w wypełnieniu i dostarczeniu dokumentów),
- h) wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia (np. szukanie ofert pracy, pomoc w napisaniu dokumentów aplikacyjnych i zebraniu dokumentów potrzebnych do zatrudnienia oraz przygotowaniu się do rozmowy kwalifikacyjnej),
- i) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi (np. nauka planowania budżetu, asystowanie przy zakupach i dokonywaniu opłat, pomoc w uzyskaniu ulg w opłatach).

2. Pielęgnację podopiecznego, jako element procesu leczenia, w tym pomoc w:

- a) uzyskaniu dostępu do świadczeń zdrowotnych,
- b) uzgadnianiu i pilnowaniu terminów wizyt lekarskich, badań diagnostycznych i zabiegów medycznych,

- c) zamawianiu i kupowaniu leków w aptece, a także pilnowaniu przyjmowania leków (również monitoring ewentualnych skutków ubocznych ich przyjmowania),
- d) dotarciu do placówek służby zdrowia i rehabilitacyjnych,
- e) w szczególnych przypadkach: zmiana opatrunków, mycie i pomoc w załatwianiu potrzeb fizjologicznych, pomoc w korzystaniu ze środków pomocniczych.

3. Rehabilitację fizyczną i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu podopiecznego zgodnie z zaleceniami lekarza, specjalisty rehabilitacji ruchowej lub fizjoterapii, jak również współpraca ze specjalistami w psychologiczno-pedagogicznym i edukacyjno-terapeutycznym wsparciu podopiecznego.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze – uwagi:

Szeroki zakres omawianego świadczenia nie zwalnia jednak jego adresata z podejmowania wysiłków zmierzających do poprawy swojej sytuacji życiowej. W szczególności zaś nie może on przerzucać na organ pomocy społecznej i wykonawcę usług obowiązku zaspokojenia swoich potrzeb życiowych. Świadczeniobiorca w dalszym ciągu jest zobowiązany do wykorzystywania własnych umiejętności, możliwości i uprawnień w pokonywaniu trudności i ułomności, z jakimi się boryka.

Wyrok WSA w Opolu z 14.05.2013 r., II SA/Op 130/13, LEX nr 1325867; wyrok WSA w Łodzi z 28.10.2016 r., II SA/Łd 405/16, LEX nr 2154510

CEL I ZAKRES SPECJALISTYCZNYCH USŁUG OPIEKUŃCZYCH dla osób z zaburzeniami psychicznymi:

Celem specjalistycznych usług opiekuńczych jest poprawa jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez:

1. zapewnienie wysokiej jakości specjalistycznej pomocy osobom samotnym z zaburzeniami psychicznymi, w przypadkach, gdy są jej pozbawione oraz osobom, które wymagają takiej pomocy, a rodzina nie może jej zapewnić;
2. pomoc dostosowaną do szczególnych potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi oraz celów postawionych w planach postępowania terapeutyczno-wspierającego, świadczoną przez osoby z odpowiednim wykształceniem i doświadczeniem.

Zakres specjalistycznych usług opiekuńczych obejmuje:

1. uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:

- kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania,
- interwencję i pomoc w życiu w rodzinie,
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
- wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia,
- pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi;

2. pielęgnację jako wspieranie procesu leczenia;

3. w wyjątkowych przypadkach rehabilitację fizyczną i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu w zakresie nieobjętym przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;

4. pomoc mieszkaniową, w tym:

- w uzyskaniu mieszkania,
- załatwianiu spraw mieszkaniowych,
- kształtowaniu właściwych relacji z sąsiadami i gospodarzem domu;

5. w wyjątkowych przypadkach, po dokonaniu weryfikacji zasobów lokalnych, zapewnienie dzieciom i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno-wychowawczych jeśli nie mają ich zapewnionych poprzez inne służby.

W przypadku planowania usług wskazanych w punkcie 3 ośrodek powinien dysponować informacją potwierdzającą, że lekarz lub specjalista wskazał zakres tych usług i zakres ten nie jest objęty przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej.

Natomiast w przypadku usług, o których mowa w punkcie 5 ośrodek powinien dysponować informacją potwierdzającą niedostępność zajęć, które powinny zapewnić właściwe podmioty, i wskazującą przyczyny niemożności uzyskania dostępu do tych zajęć.

Wymiar planowanych usług powinien uwzględniać działania już prowadzone w ramach innych systemów oraz rehabilitację zorganizowaną przez rodzinę.

Kwalifikacje osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje

Ustawa wymaga, by wykonywaniem specjalistycznych usług opiekuńczych zajmowały się **osoby mające odpowiednie kwalifikacje**.

Chodzi tu w szczególności o osoby wykonujące zawód: pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga, logopedy, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, specjalisty w zakresie rehabilitacji medycznej, fizjoterapeuty, opiekunki środowiskowej.

Osoby świadczące usługi w zakresie kształtowania umiejętności zaspokajania potrzeb życiowych i społecznego funkcjonowania, motywowania, prowadzenia treningów samoobsługi muszą mieć przeszkolenie i doświadczenie w zakresie: umiejętności kształtowania motywacji do akceptowanych przez otoczenie zachowań, kształtowania nawyków celowej aktywności, prowadzenia treningu zachowań społecznych. Wymagania kwalifikacyjne osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze określa rozporządzenie wypełniające delegację zawartą w art. 50 ust. 7 u.p.s.

KWALIFIKACJE OSÓB ŚWIADCZĄCYCH SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

Kwalifikacje realizatorów powinny być odpowiednie do rodzaju zaburzeń psychicznych klientów, ich potrzeb oraz zakresu i rodzaju usług.

Zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. specjalistyczne usługi opiekuńcze powinny być świadczone przez osoby posiadające kwalifikacje do wykonywania zawodu: **pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga, logopedy, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekunki środowiskowej, specjalisty w zakresie rehabilitacji medycznej, fizjoterapeuty lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć określone usługi specjalistyczne.**

Ponadto kandydat na realizatora specjalistycznych usług opiekuńczych musi legitymować się co najmniej półrocznym stażem w jednej z następujących instytucji, wskazanych w § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia:

- a) *szpitalu psychiatrycznym,*

- b) *jednostce organizacyjnej pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi,*
- c) *placówce terapii lub placówce oświatowej do której uczęszczają dzieci z zaburzeniami rozwoju lub upośledzeniem umysłowym,*
- d) *ośrodku terapeutyczno-edukacyjno-wychowawczym,*
- e) *zakładzie rehabilitacji,*
- f) *innej jednostce niż wymienione powyżej świadczącej specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.*

Powyższy staż nie może być zastąpiony nawet półrocznym kursem w zakresie świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych ani praktyką odbywaną w trakcie studiów.

Osoby świadczące usługi w zakresie kształtowania umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowania do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenia treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych oraz wspierania, także w formie asystowania w codziennych czynnościach życiowych, muszą posiadać przeszkolenie i doświadczenie w zakresie:

- a) umiejętności kształtowania motywacji do akceptowanych przez otoczenie zachowań,
- b) kształtowania nawyków celowej aktywności,
- c) prowadzenia treningu zachowań społecznych.

Ośrodek pomocy społecznej samodzielnie weryfikuje zgodność kwalifikacji i doświadczenia zawodowego kandydata na realizatora specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

O akceptację zatrudnienia nowego realizatora ośrodek pomocy społecznej może się zwrócić do Wydziału Polityki Społecznej tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy sam nie jest w stanie dokonać takiej weryfikacji.

W trakcie kontroli dotyczącej realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi sprawdzane będą dokumenty bezpośrednich wykonawców usług, zatrudnianych przez jednostki, pod kątem ich kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego.

Odpłatność i ceny specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, alimentacja, zwolnienie z opłat

Specjalistyczne usługi opiekuńcze

- Artykuł 50 ust. 6 u.p.s.:

Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności **za usługi opiekuńcze** i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Swobodę kształtowania warunków przyznawania omawianego świadczenia i zasad odpłatności pozostawiono organowi uchwałodawczemu gminy. Rada gminy określa w drodze uchwały szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Zastrzec należy, że kompetencje prawotwórcze rady nie odnoszą się do specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Odpłatność za te usługi określa rozporządzenie w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych.

Szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za SUO

Organ uchwałodawczy gminy nie może przekazać swoich własnych kompetencji do ustalania wysokości kosztu usług opiekuńczych (w tym SUO) ośrodkowi pomocy społecznej. To uprawnienie nie może być przeniesione uchwałą rady na podmiot, który nie jest władny stanowić prawa miejscowego.

Kompetencje rady gminy określone w ust. 6 podlegają wykładni ścieśniającej, rada nie może zatem w drodze uchwały regulować innych kwestii niż wynikające z ustawowego upoważnienia.

W orzecznictwie za przekroczenie granic tego upoważnienia uznano: ustalenie zakresu usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (wyrok WSA we Wrocławiu z 9.10.2013 r., IV SA/Wr 302/13, LEX nr 1388144) oraz formułowanie wymogu przedłożenia zaświadczenia lekarskiego w odniesieniu do wszystkich rodzajów usług opiekuńczych (wyrok WSA w Gliwicach z 10.02.2009 r., IV SA/GI 428/08, LEX nr 509664)

Wysokość odpłatności za SUO

- Dla określenia zatem wysokości odpłatności za SUO niezbędne jest ustalenie sytuacji dochodowej osoby potrzebującej tego rodzaju wsparcia w oparciu o przepisy art. 8 u.p.s., które z uwagi na umiejscowienie w przepisach ogólnych ustawy mają zastosowanie do wszystkich świadczeń przewidzianych w u.p.s.
- W myśl art. 8 ust. 3 u.p.s. za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach, a także kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób.
- W art. 8 ust. 4 u.p.s. wymieniono świadczenia, których nie wlicza się do dochodu ustalonego zgodnie z ust. 3 tego artykułu, a w ust. 4a u.p.s. wskazano, że przy ustalaniu prawa do świadczeń pieniężnych oraz odpłatności małżonka, zstępnych i wstępnych za pobyt osoby najbliższej w domu pomocy społecznej w dochodzie osoby lub rodziny nie uwzględnia się świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych o samodzielnej egzystencji wynikającego z przepisów ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1936 ze zm.).
- Na gruncie u.p.s. katalog obciążeń pomniejszających dochód, jak i katalog przychodów odliczanych od dochodu, ma charakter zamknięty, co powoduje, że wszelkie przychody bez względu na tytuł i źródło ich otrzymania, po odpowiednich pomniejszeniach, stanowią dochód.
- Z tej przyczyny uznaje się, że nie ma znaczenia tytuł i źródło uzyskiwania środków finansowych, gdyż każdy uzyskany przychód w okresie dysponowania określoną - 3 - kwotą może stanowić źródło utrzymania (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2006 r. sygn. akt I OSK 700/06, LEX nr 320923).
- Kształt przepisów art. 8 ust. 3, 4 i 4a u.p.s. nie pozostawia więc organom żadnego luzu decyzyjnego, w ramach którego mogłyby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalać dochód osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia w formie usług opiekuńczych, czy też specjalistycznych usług opiekuńczych.

Co ma wpływ na koszt SUO i wysokość ponoszonej odpłatności?

1. miejsce zamieszkania, gdyż ustalenie kosztu SUO i zasad odpłatności należy wyłącznie do władz gminy;
2. wysokość progów dochodowych określonych w u.p.s i uzyskiwany dochód, ponieważ najczęściej gminy określają, iż nie ponosi odpłatności osoba, która uzyskuje dochody poniżej kryterium dochodowego - 600 zł na osobę w rodzinie i 776 zł dla osoby samotnie gospodarującej; w przypadku przekroczenia wskazanego kryterium pobierający usługi opiekuńcze ponosi częściową odpłatność - tym większą im większe przekroczenie aż do 100% określonej przez gminę ceny danej usługi;
3. wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę i wysokość minimalnej stawki godzinowej, gdyż gminy najczęściej przy określeniu kosztu jednej godziny usługi opiekuńczej i specjalistycznej usługi opiekuńczej bazują na minimalnej stawce godzinowej w danym roku kalendarzowym wskazywanej w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej.

SUO dla osób z zaburzeniami psychicznymi - KALKULACJA KOSZTÓW 1 GODZINY USŁUGI ORAZ ODPLATNOŚĆ

- Koszt jednej godziny usługi świadczonej klientowi oblicza się, biorąc pod uwagę wysokość kosztów związanych ze świadczeniem tej formy pomocy, m. in. uwzględniając zakres usług, koszty zatrudnienia, dojazd do miejsca świadczenia usług oraz niezbędne koszty obsługi stanowiska pracy.
- Stawka godzinowa może również wynikać z umowy zawartej z osobą lub innym podmiotem przyjmującym zlecenie realizacji zadania.
- Zgodnie z § 4 ust. 4 rozporządzenia w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych, ośrodek pomocy społecznej, w oparciu o pełne rozeznanie sytuacji, ustala stawkę godzinową za realizowane specjalistyczne usługi opiekuńcze.
- W trakcie kontroli OPS jest zobowiązany do przedstawienia kontrolującemu do wglądu kalkulacji ceny 1 godziny specjalistycznych usług opiekuńczych, a stawki powyżej kwoty 40zł/godz. dla realizatorów zatrudnianych dla dzieci oraz kwoty 30 zł/godz. dla dorosłych będą wymagały dodatkowego pisemnego uzasadnienia.

- Zgodnie z § 4 ust. 6 ww. rozporządzenia, odpłatność za specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustala ośrodek właściwy ze względu na miejsce zamieszkania świadczeniobiorcy.
- Jednocześnie w myśl § 5 ww. rozporządzenia opłata jest wnoszona przez osobę uzyskującą pomoc lub jej opiekuna bezpośrednio lub przelewem do kasy urzędu gminy, w terminie do 15 dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, w którym wykonano usługę.
- Należy pamiętać, że zarząd jednostki samorządu terytorialnego przekazuje pobrane dochody z zakresu realizacji zadań administracji rządowej w terminach określonych w art. 255 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 o finansach publicznych.

SUO dla osób z zaburzeniami psychicznymi - uwagi dot. odpłatności

W myśl § 4 ust. 4 rozporządzenia w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych, cenę i godziny specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustala ośrodek pomocy społecznej, na podstawie analizy kosztów realizacji tego zadania lub wynika ona z umowy zawartej przez ośrodek pomocy społecznej z podmiotem przyjmującym zlecenie realizacji zadania.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę. Na podstawie art. 110 ust. 2 u.p.s., gmina, realizując zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, kieruje się ustaleniami przekazanymi przez wojewodę.

Z praktyki wynika, że wysokość kosztu jednej godziny specjalistycznej usługi opiekuńczej dla osób z zaburzeniami psychicznymi najczęściej ustala się w oparciu o ceny rynkowe obejmujące koszty świadczenia tej formy pomocy z uwzględnieniem m.in. zakresu przyznanych usług, kosztów zatrudnienia, dojazdu do miejsca świadczenia usług oraz niezbędnych kosztów obsługi stanowiska pracy. Stawka godzinowa może również wynikać z umowy zawartej z osobą lub innym podmiotem realizującym zadanie.

Alimentacja

Artykuł 106 ust. 4 u.p.s.:

Decyzję administracyjną o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczenia, z wyjątkiem decyzji o odmowie przyznania biletu kredytowanego oraz decyzji w sprawach cudzoziemców i osób, o których mowa w art. 5a, wyduje się po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Decyzja o przyznaniu określonego rodzaju usług opiekuńczych (w tym SUO) **musi być poprzedzona** dokładnym ustaleniem sytuacji osoby ubiegającej się o przyznanie usług, w szczególności jej stanu zdrowia, potrzeb i sytuacji życiowej. Temu celowi służy właśnie wywiad środowiskowy (zob. wyrok WSA w Lublinie z dnia 10 lipca 2007 r., II SA/Lu 925/06).

Poziom odpłatności przyznany za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze winien być wszechstronnie rozważony w kontekście ustalonej w sposób wyczerpujący sytuacji dochodowej, rodzinnej i zdrowotnej rodziny strony – wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 29 marca 2010 r., IV SA/Wr 525/09.

Nie można odmówić wsparcia w postaci usług opiekuńczych (w tym SUO) tylko dlatego, że osoba wymagająca opieki ma rodzinę. Należy zbadać czy członkowie rodziny mają możliwości (finansowe, zdrowotne, lokalowe) do sprawowania opieki.

Nawet jeżeli możliwości takie istnieją, należy rozważyć przyznanie usług opiekuńczych (w tym SUO) z obciążeniem ich kosztami członków rodziny. Odpłatność usług opiekuńczych pozwala objąć tą formą pomocy wszystkich potrzebujących, także osoby będące w dobrej sytuacji materialnej. **Ustalenia dotyczące możliwości lub nie sprawowania opieki nad osobą wnioskującą przez jej dzieci winny zostać dokonane w formie wywiadu środowiskowego** – wyrok WSA w Warszawie z 19 sierpnia 2010 r., I SA/Wa 961/10.

Zwolnienie z opłat

§ 6 Rozporządzenie w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych:

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osoba zainteresowana może być, na jej wniosek lub na wniosek pracownika socjalnego, częściowo lub całkowicie zwolniona z ponoszenia odpłatności na czas określony, zwłaszcza ze względu na:

- 1) konieczność korzystania co najmniej z dwóch rodzajów specjalistycznych usług;
- 2) konieczność ponoszenia opłat za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej lub ośrodka wsparcia i za pobyt członka rodziny w placówce opiekuńczo-wychowawczej, leczniczo-rehabilitacyjnej, opiekuńczo-leczniczej lub pielęgnacyjno-opiekuńczej;
- 3) konieczność korzystania przez więcej niż jedną osobę w rodzinie z pomocy w formie specjalistycznych usług lub usług opiekuńczych, w tym co najmniej jedną przewlekle chorą;

4) zdarzenie losowe.

Z treści przytoczonego unormowania wynika, że orzekając w przedmiocie zwolnienia z odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze organ administracji działa **w warunkach uznania administracyjnego**.

Oznacza to, że organ, nie będąc związany ścisłymi kryteriami przyznania takiej ulgi, ustala przede wszystkim, czy w danej sprawie ma miejsce "szczególnie uzasadniony przypadek", a w razie dokonania takiej kwalifikacji sytuacji życiowej wnioskodawcy, rozstrzyga o ewentualnym zwolnieniu strony z odpłatności, dysponując w tym zakresie swoistym luzem decyzyjnym.

Uznanie administracyjne pozwala organowi na wybór rozstrzygnięcia, które uważa za najbardziej właściwe, zatem nawet spełnienie przesłanki zwolnienia z odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze nie przesądza o tym, że organ pomocy społecznej ma obowiązek udzielić stronie takiej ulgi, a tym bardziej, że zobowiązany jest to uczynić w zakresie, w jakim domaga się tego wnioskodawca. Należy bowiem podkreślić, że ustawową zasadą, jaką musi kierować się organ pomocy społecznej przy orzekaniu w tym przedmiocie, jest odpłatność za niepieniężne świadczenia przyznawane z pomocy społecznej, w tym za specjalistyczne usługi opiekuńcze, zaś odstępstwo od tej zasady jest wyjątkiem (art. 96 u.p.s.).

Ustawodawca przyznawanie usług opiekuńczych wiąże bowiem przede wszystkim ze stanem zdrowia wnioskodawcy, a nie z jego sytuacją finansową, która tylko częściowo ma w tym przypadku znaczenie, tj. wpływa na wysokość tej odpłatności. Tylko w sytuacji, gdy dochód nie przekracza ustawowego kryterium dochodowego, uprawniającego do przyznania świadczenia z pomocy społecznej, wnioskodawca zwolniony jest (z mocy ustawy) z odpłatności za przyznane świadczenie (art. 96 ust. 2 u.p.s.).

(wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 29 stycznia 2019 r., II SA/Lu 828/18)

UBIEGANIE SIĘ O ŚRODKI NA REALIZACJĘ SPECJALISTYCZNYCH USŁUG OPIEKUŃCZYCH DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

- Rozpoczęcie realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych w gminie:

Gmina występując o umożliwienie realizacji zadania i o środki na ten cel powinna przedstawić podpisany odpowiednio przez wójta/burmistrza/prezydenta wniosek zawierający informację potwierdzającą zasadność przyznania świadczenia w planowanym wymiarze i formie, a co za tym idzie zasadność przyznania środków na jego realizację.

Wzory wniosków dostępne są na stronie internetowej pod adresem:

<https://www.gov.pl/web/uw-mazowiecki/specjalistyczne-uslugi-opiekuncze>

- Kontynuacja realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych w gminie:

W przypadku, gdy w budżecie gminy, w rozdziale 85228 znajduje się wystarczająca ilość środków na rozpoczęcie świadczenia usług specjalistycznych w nowym środowisku, ośrodek przeprowadza postępowanie i wydaje decyzję w sprawie bez informowania o tym Wydziału Polityki Społecznej.

W przypadku niewystarczających środków w rozdziale 85228 na rozpoczęcie świadczenia usług specjalistycznych w nowym środowisku, ośrodek wypełnia stosowny wniosek i przesyła go do Wydziału, jako wniosek o zwiększenie budżetu na realizację zadania.

Dobre praktyki specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Dobre praktyki - w jakim zakresie?

Znacząca poprawa jakości świadczonych usług, poprawa relacji z klientem i osiągnięcie długo oczekiwanych rezultatów w pracy socjalnej i nowych w usługach opiekuńczych, lepsza organizacja pracy ośrodków pomocy społecznej i dobra współpraca z instytucjami oraz organizacjami partnerskimi.

PRZYKŁADY DOBRZYCH PRAKTYK - Jak dobrze wdrażyć, aby się udało?

1. Na początku przygotowanie – diagnoza sytuacji.
2. Współpraca interdyscyplinarna - współpraca taka to celowe i świadome „połączenie sił” wszystkich osób i instytucji, które mogą wesprzeć osoby potrzebujące w przewyżczeniu trudności. Dzięki temu osoby objęte pracą socjalną korzystały także z pomocy, wsparcia i usług świadczonych przez inne osoby, organizacje i instytucje, co spowodowało pokonanie różnych trudności, poprawę relacji rodzinnych, stanu zdrowia, czyli poprawiło jakość ich życia.
3. Warsztaty wewnętrzne obejmujące tematykę celów, wartości i zasad kluczowych.
4. Monitorowanie pracy wykonywanej przez pracowników socjalnych.
5. Jednoznaczne określenie zadań pracowników socjalnych i zadań osób świadczących usługi opiekuńcze.
6. Kwalifikacje zawodowe osób sprawujących opiekę oraz systematyczne podnoszenie tych kwalifikacji.
7. Zaangażowanie rodziny i innych osób z otoczenia do świadczenia pomocy usługowej.

Koordynowanie, dokumentacja, kontrola i rozliczanie czasu pracy opiekunów/specjalistów itp. wykonujących specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Koordynowanie

- OPS planuje liczbę godzin usług opiekuńczych i specjalistycznych na podstawie zdiagnozowanych w środowisku potrzeb i zgłasza do podmiotu koordynującego zapotrzebowanie, w celu oszacowania przez ten podmiot niezbędnego budżetu pozwalającego na właściwą realizację zadania.
- Podmiot koordynujący monitoruje liczbę przyznanych i faktycznie zrealizowanych godzin usług na podstawie dokumentacji przekazywanej przez OPS.

DOKUMENTACJA DOTYCZĄCA REALIZACJI SPECJALISTYCZNYCH USŁUG OPIEKUŃCZYCH

Dokumentacja OPS dotycząca realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych powinna zawierać:

1. Dokumentację indywidualną klienta:

Gromadzoną przy przyjęciu:

- a) wniosek klienta o udzielenie pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych lub zgodę klienta w przypadku, kiedy wniosek składa pracownik socjalny,
- b) zaświadczenie lekarza specjalisty kwalifikujące do korzystania ze specjalistycznych usług opiekuńczych, określające rodzaj usług i zalecaną liczbę godzin usług,

W przypadku dzieci, u których stwierdzono schorzenia sprzężone, choroby neurologiczne, immunologiczne lub genetyczne, zasadność przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi może być niejednoznaczna.

Pomocna w tej sytuacji może być opinia o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju lub orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. W obydwu tych dokumentach jest odniesienie do stopnia rozwoju psychicznego badanego dziecka. Czasami rozstrzygającym dokumentem jest orzeczenie o niepełnosprawności.

- a) wywiad środowiskowy wraz z dokumentacją potwierdzającą sytuację materialną klienta,

- b) decyzję administracyjną w sprawie przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych.

Tworzona w trakcie realizacji usług:

- a) indywidualny program terapeutyczny (indywidualny plan pomocy),
- b) karta czasu pracy osoby świadczącej usługi,
- c) dzienne notatki z realizacji usług,
- d) indywidualna karta podopiecznego (która zawiera m.in. informacje dot. oceny funkcjonowania społecznego i realizacji działań terapeutycznych, okresową ocenę efektów świadczonych usług),
- e) notatki z wizyt środowiskowych w domu klienta prowadzone przez realizatorów usług,
- f) ankietę wypełnianą przez klienta lub jego opiekuna, oceniającą jakość i rzetelność świadczonych usług oraz badającą adekwatność prowadzonych działań do jego potrzeb i oczekiwań.

2. Dokumentację zbiorczą dotyczącą usług:

- a) rejestr osób objętych usługami,
- b) harmonogramy pracy u poszczególnych klientów,
- c) okresowe sprawozdania z realizacji usług (kwartalne, półroczne i roczne),
- d) rozliczanie finansowe usług (w przypadku zlecenia realizacji zadania podmiotom zewnętrznym),
- e) listy imienne klientów sporządzane przez podmiot, któremu zlecono realizację zadania dla Ośrodka Pomocy Społecznej, z wyszczególnieniem m.in. ilości godzin usług przyznanych decyzją administracyjną OPS, ilości godzin zrealizowanych, z kosztorysem wykonania zadania oraz określeniem opiekunów-terapeutów pracujących z poszczególnymi klientami,
- f) sprawozdania z zebrań Zespołu ds. usług specjalistycznych.

Warunki realizacji usług opiekuńczych

1. Warunki materialne niezbędne dla realizacji usług opiekuńczych zapewnia osoba obejmowana usługami i jej rodzina.
2. Miejsce świadczenia usług opiekuńczych powinno spełniać następujące warunki:
 - 1) stan higieniczny i sanitarny lokalu umożliwiający świadczenie usług opiekuńczych,
 - 2) zniwelowane - jeśli to możliwe - bariery architektoniczne i techniczne w lokalu, utrudniające lub uniemożliwiające tej osobie zaspokajanie podstawowych i niezbędnych potrzeb,
 - 3) wyposażone jest w niezbędne dla świadczenia usług, w szczególności:
 - a) podstawowe sprzęty gospodarstwa domowego,
 - b) środki czystości i przybory toaletowe,
 - c) środki kosmetyczne, materiały higieniczne, preparaty pielęgnacyjne,
 - d) środki pomocnicze,
 - e) sprzęt pomocniczy.
3. Realizator usług opiekuńczych zobowiązany jest do:
 - 1) zapewnienia ochrony powierzonych danych, w szczególności danych osobowych związanych z procesem organizacji i świadczenia usług opiekuńczych,
 - 2) zapewnienia nieprzerwanego i właściwego pod względem jakości procesu świadczenia usług, przez 7 dni w tygodniu, w godzinach: 07:00 - 21:00,
 - 3) bezwarunkowego przyjęcia zlecenia świadczenia usług każdej osobie, której ośrodek pomocy społecznej przyznał pomoc w formie usług opiekuńczych,
 - 4) podjęcia świadczenia usług opiekuńczych u wskazanej przez ośrodek pomocy społecznej osoby niezwłocznie od chwili otrzymania zlecenia oraz świadczenia usług w wymiarze i zakresie określonym przez ośrodek, a także niezwłocznego zorganizowania zastępstwa w przypadku braku możliwości świadczenia usług przez osobę dotychczas ją wykonującą,
 - 5) zapewnienia organizacji usług opiekuńczych w sposób adekwatny do zapotrzebowania, w szczególności poprzez realizację konkretnych czynności opiekuńczych o określonych porach dnia,

- 6) natychmiastowego i każdorazowego poinformowania pisemnie ośrodka pomocy społecznej o zmianach w harmonogramie świadczenia usług opiekuńczych oraz o przyczynie niewykonania usługi (np. z uwagi na pobyt osoby objętej usługami w szpitalu, rezygnację z usług opiekuńczych itp.),
- 7) zapewnienia kadry do świadczenia usług opiekuńczych, spełniającej określone w punkcie 5 wymogi co do kwalifikacji, predyspozycji i wieku,
- 8) zapoznania kadry świadczącej usługi (w formie pisemnej) z zakresem obowiązków, oraz zapoznania kadry z Indywidualnym zakresem usług opiekuńczych u osoby objętej usługami, podpisanie zakresu przed rozpoczęciem świadczenia usługi,
- 9) zapewnienia kadrze świadczącej usługi opiekuńcze:
 - a) odpowiednich warunków pracy i motywacji do jej świadczenia, w tym:
 - zabezpieczenia odzieży ochronnej, rękawiczek jednorazowych i środków higienicznych do mycia rąk (zamiennie: ekwiwalent),
 - zabezpieczenia zwrotu kosztów przejazdów pomiędzy miejscami wykonywania czynności zawodowych (zamiennie: ryczałt) - w przypadku braku możliwości zapewnienia dojazdu środkami transportu pozostającymi w dyspozycji realizatora usług,
 - zabezpieczenia możliwości kontaktu telefonicznego i pokrycia kosztów usług telekomunikacyjnych związanych z wykonywaniem obowiązków służbowych (zamiennie: ryczałt, ekwiwalent),
 - b) dostępu do informacji na temat zagrożeń i ryzyk związanych z wykonywaniem pracy,
 - c) warunków do ustawicznego doskonalenia poprzez dostęp do różnorodnych materiałów edukacyjnych (np. czasopism, publikacji naukowych) oraz ofert edukacyjnych,
 - d) systematycznych szkoleń uaktualniających oraz podnoszących wiedzę i umiejętności,
 - e) superwizji i doradztwa metodycznego,
- 11) zapewnienia ośrodkowi pomocy społecznej oraz osobom objętym usługami możliwości całodobowego kontaktu telefonicznego,
- 12) dokumentowania procesu świadczenia usług opiekuńczych, w szczególności poprzez:
 - a) harmonogramy świadczenia usług opiekuńczych na poszczególne miesiące,

- b) formularze wykonania usług opiekuńczych za poszczególne miesiące, zgodne z kartami pracy osób świadczących usługi opiekuńcze,
 - c) raporty z monitoringu i ewaluacji,
 - d) prawidłowo prowadzoną dokumentację operacji finansowych,
- 13) regularnego monitorowania świadczonych usług i prowadzenia ewaluacji,
- 14) systematycznej współpracy z upoważnionymi pracownikami ośrodka pomocy społecznej, w tym z jednostką nadzorującą realizację usług opiekuńczych, w celu podnoszenia jakości świadczonych usług opiekuńczych,

KONTROLA REALIZACJI ZADANIA

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 9 grudnia 2020 r. w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej

KONTROLA REALIZACJI ZADANIA – SUO dla os. z zaburzeniami psychicznymi

W trakcie kontroli kompleksowych, przeprowadzanych przez inspektorów Wydziału Polityki Społecznej, analizowana będzie m. in. zasadność przyznawania oraz wymiar świadczenia, a także wykształcenie i doświadczenie zawodowe zatrudnionych przez jednostki osób w charakterze bezpośrednich wykonawców usług.

Nieprawidłowości w powyższym zakresie mogą być podstawą do konieczności zwrotu środków z dotacji wojewody.

Sprawozdawczość

SPRAWOZDANIA Z REALIZACJI SUO

Jednostki realizujące specjalistyczne usługi opiekuńcze są zobowiązane do sporządzania:

- sprawozdania na dzień 30 czerwca (półroczne)
- sprawozdania na dzień 31 grudnia (roczne)

Sprawozdania zamieszczane są w aplikacji CAS, w sprawozdaniach jednorazowych w obszarze polityki społecznej i wymagane jedynie w wersji elektronicznej.

O dokładnych terminach ich wykonania, jednostki są każdorazowo informowane drogą elektroniczną.

SZACOWANIE ŚRODKÓW NA REALIZACJĘ SUO W TRAKCIE ROKU BUDŻETOWEGO

Gminy zobowiązane są do sporządzania sprawozdań:

SUO – zapotrzebowanie na środki – zbierane czterokrotnie w ciągu każdego roku:

- na I kwartał – w styczniu,
- na II kwartał – w marcu,
- na III kwartał – w czerwcu,
- na IV kwartał – w sierpniu,

które są podstawą analizy stopnia realizacji zadania oraz ustalania optymalnej wysokości dotacji dla poszczególnych gmin.

SUO – wykonanie – zbierane dwukrotnie w ciągu roku:

- według stanu na 30 września,
- według stanu na 30 października,

pozwalających na dokonywanie korekt budżetów w poszczególnych jednostkach, polegających na przesunięciach środków niewykorzystanych do jednostek, które wykazują w tym względzie niedobory.

Powyższe sprawozdania zamieszczane są w aplikacji CAS, w sprawozdaniach jednorazowych w obszarze polityki społecznej. Wersje papierową sprawozdań, podpisaną przez właściwy terytorialnie organ administracji publicznej lub osobę działającą z jego upoważnienia należy przestać do Wydziału Polityki Społecznej.

Dokładne terminy będą każdorazowo przekazywane do jednostek drogą elektroniczną.

Powyższe sprawozdania mają charakter obligatoryjny.

